

Počátky anglického parku v Hradci nad Moravicí ve světle archivních pramenů

Romana ROSOVÁ

ANOTACE: V roce 1778 koupil hradecké panství Jan Karel Lichnovský, jehož rodu Hradec připadl na téměř 170 let. Lichnovští se tak výrazně zapsali do podoby hradeckého zámku i okolí. Syn Jana Karla Karel Alois na konci 18. století postupně odstranil opevnění někdejšího hradu a na jeho místě položil základy zpočátku pouze okrasné zahrady, která pak byla rozšířena do podoby rozsáhlého anglického parku, jehož historie začíná kolem roku 1820. Článek se pokouší podat počátky hradeckého parku na základě dochovaných archivních pramenů a dobové literatury.

Hradecký přírodně krajinářský park se nachází na hřebeni a svazích někdejšího hradního ostrohu, ležícího mezi řekou Moravicí a Hradečnou. Skládá se z několika výšinných částí propojených vyhlídkovou cestou – Beethovenova vrchu s pomníkem, Lisztova vrchu s obeliskem, Bezručovy vyhlídky – a dále nížinných částí u řeky Moravice, jako jsou Jízdárna a Mariánská louka. Vlastní krajinářský park má dnes rozlohu 63 ha, celý park s lesními plochami 130 ha.¹

Park vznikl na místě někdejšího opevnění bývalého hradu (později zámku) Hradce. Datum, kdy se začalo s jeho budováním, není přesně známo,² můžeme ho ale odvodit z některých archivních pramenů. Jeho vznik lze rozdělit do dvou etap; první pravděpodobně začala již krátce po roce 1796, kdy Karel Lichnovský nechal zámek po požáru opravit, s čímž souvisela i úprava jeho okolí, druhá etapa zřejmě spadala do období, kdy byl majitelem hradeckého panství Felix Maria Lichnovský (1845–1848) a poté jeho bratr Karel Maria (1857–1901).

Před založením parku

Ještě na konci 18. století byla hradecká ostrožna se zámkem obehnaná opevňovacím systémem, zčásti ještě středověkým, zčásti barokně upraveným. Dokládá to velice dobře nejstarší dostupná mapa, plán zámeckého kopce s opevněním z doby kolem roku 1750, uložený ve Státní knihovně v Berlíně.³ Ten zobrazuje zámek jako uzavřenou pevnost s půlkruhově tvarovanými hradbami, zesílenými několika hranolovými věžemi. Směrem k jihu (v místech dnešního parku) pak do značné vzdálenosti vybíhají trojúhelná předsunutá opevnění (reduty), tvořící tímto směrem výrazné předpolí.

Také mapa tzv. 1. vojenského (Josefského) mapování, která vznikla v letech 1764–1768, znázorňuje výrazné předsunuté opevnění, nikoli však na jihu, ale naopak na severu, před

1

vlastním zámkem, v místě dnešního městečka. Má podkovovitý tvar, směrem k severu uzavřený, a po jeho obvodu se nachází osm obdélných bašt.⁴ Opevnění samotného zámku na mapě zakresleno není, ale budova je viditelně usazená na vyvýšeném místě a chráněná terénní úpravou. Jižně od zámku se nachází stavba čtvercového půdorysu, na jiné verzi mapy pouze v podobě vyvýšeného místa; patrně se jednalo o dělostřeleckou redutu, tzv. šanci. Ta mohla být pozůstatkem opevňovacích prací za slezských válek, které zmiňuje např. Adolf Turek.⁵ Zcela jistě opevnění města

Obr. 1. Jacob a Rudolf Altovi, pohled na zámek s parkem od východu, 1855. (Převzato z Grätz: *Nach der Natur...*, cit. v pozn. 26)

chy v údolí Moravice, a část přírodní, tvořenou porosty na svazích nad řekou Moravicí. Viz DUDA, Josef; KRKAVEC, František. *Zámecký park v Hradci u Opavy*. Ostrava: KNV, 1956. Bez ISBN.

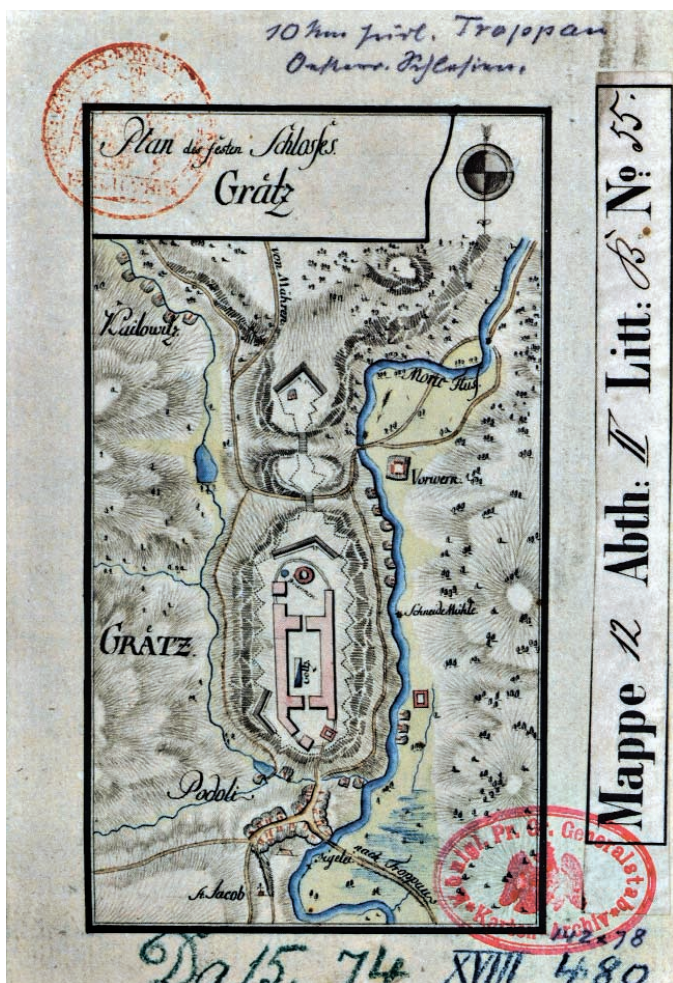
2 Badatelé zabývající se parkem jeho založení dávají většinou do souvislosti s celkovou přestavbou zámku po požáru v roce 1796. Viz PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, B. a kol., cit. v pozn. 1. S. 129; HIEKE, Karel. *Moravské zámecké parky a jejich dřeviny*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1985. Bez ISBN. S. 65–70.

3 GRIM, Tomáš. Plán opevnění zámku v Hradci nad Moravicí z 18. stol. ze sbírek Státní knihovny v Berlíně. *Geodetický a kartografický obzor*. 2010, roč. 56 (98), č. 9, s. 194. ISSN 0016-7096.

4 Na jiné verzi mapy je tento útvar zakreslen jako čtyři páry obdélných zděných staveb.

■ Poznámky

1 PACÁKOVÁ-HOŠŤÁLKOVÁ, Božena a kol. *Zahrady a parky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-7277-279-1. S. 129–131. Josef Duda a František Krkavec dělili park na část pěstěnou v bezprostředním okolí zámku, část udržovanou, kam patřily louky a plo-

2

3

Obr. 2. Hradecká ostrožna s opevněním, kolem r. 1750. (Převzato z GRIM, T., cit. v pozn. 3)

Obr. 3. Hradecký park na indikační skice stabilního katastru z roku 1836. Zemský archiv v Opavě, Stabilní katastr-indikační skici, inv. č. 101, sign. Sl 154, kart. 24. (Reprofoto: Romana Rosová, 2015)

a hradu existovalo ještě v roce 1771, jak o tom svědčí záznam z děkanské matriky z tohoto roku uvádějící, že fara „je postavena dosti daleko od kostela, uvnitř městských hradeb, zatímco kostel je mimo hradby“.⁶

Rozsah opevnění podrobněji popisuje ve svém rukopise o dějinách Hradce z roku 1857 také Johann Knur. Píše zde, že hrad měl „podle pověsti a místní tradice na přední i zadní straně trojitě opevnění se silnými hradbami, mohutnými věžemi, bránami a padacími mosty...“. Samotný hrad byl opevněn třetím z příkopů a hradbou, které se nacházely v místě pozdějšího parku. Část tohoto opevnění vedla jižně od zámku, „kde jsou dnes v průčelí skleníky (kde byly po velkém požáru přistavěny stáje a vozovny). Poslední část jižního opevnění probíhala v místě, kde dnešní park navazuje na les. Tam byl opět hradní příkop s mohutnou zdí a bránou, uprostřed nichž bylo malé

hradní nádvoří s budovami a studnou, hlubokou 36 sáhů“.⁷

Opevnění bylo doloženo i archeologickým průzkumem B. Novotného, který odkryl na severu u kostela první hradní příkop, obemykající velké předhradí (dnes prostor městečka), a třetí příkop, oddělující hrad od předhradí. Na jižní straně byl průzkumem zachycen druhý příkop za Bílou věží, právě v místech, kde mělo být Knurem zmiňované malé nádvoří se studnou.⁸

Kdy bylo staré opevnění kolem zámku odstraněno, bohužel přesně nevíme. Literatura povětšinou zrušení opevnění připisuje Karlu Aloisi Lichnovskému (1788–1814).⁹ Adolf Turek spojuje demolici opevnění s přestavbou zámku po požáru roku 1796.¹⁰ Vychází zřejmě z dobových zápisů J. Knura, který k tomu uvádí: „...hradební příkopy a prohlubně po odklizených hradbách byly pak zasypány materiálem, který kolonisté (z Kozího Hradu) nevyužili k stavbě svých domků. Krátce řečeno, celé

18. století, jak uvádí opět A. Turek: „Roku 1789 navštívili Hradec a prohlíželi okolní opevnění císař Josef II. a proslulý generál Laudon. Roku 1790 byla hradecká posádka zesílena a vybudována tu další velká čtvercová opevnění směrem od Hradce na Jakubčovice až k Pusté Polomi...“ Viz TUREK, Adolf. *Dějiny zámku Hradce*. Ostrava : Profil, 1971. Bez ISBN. S. 21.

⁶ Zemský archiv v Opavě (dále ZAO), Arcibiskupská konzistoř Olomouc, kniha 211. Fara stála v těsném sousedství pozdějších koníren (dnes Červený zámek), čili při okraji ostrožny, odkud se terén svažuje směrem k severu.

⁷ ZAO, Rodinný archiv a ústřední správa Lichnovských (dále RAUSL) I, inv. č. 42a. Překlad úryvků Antonín Grůza, viz GRŮZA, Antonín. *Zámek Hradec nad Moravicí. Bílý zámek. Stavebně historický průzkum*. 2. část – Ke stavební historii Bílého zámku od roku 1778 do současnosti, dle archivních pramenů a literatury. Ostrava 2004. Nepublikovaný rukopis v archivu NPÚ, ÚOP v Ostravě. S. 35–36.

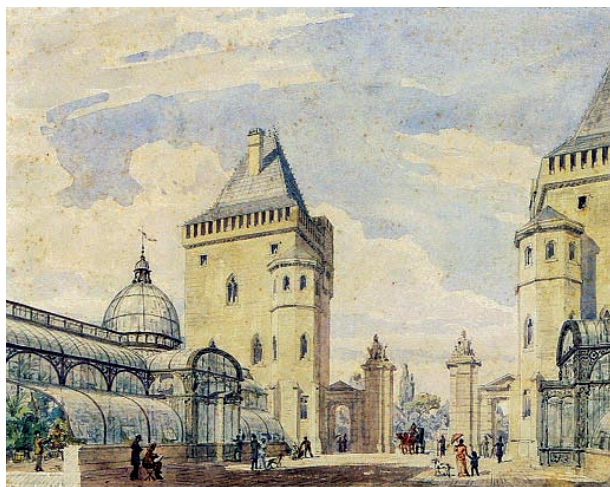
⁸ KOUŘILOVÁ, Dana. Stavební vývoj zámku Hradec nad Moravicí. *Památky a příroda*. 1981, roč. 41, č. 6, s. 1–17. ISSN 0139-9853.

⁹ Např. Faustin Ens, Vincenc Prasek, Erasmus Kreuzinger.

¹⁰ A. Turek k této úpravě píše: „Došlo při ní k úplné přestavbě zámku, zrušeny hradby, městské zdi i věže, které musely býti rozštířeny... Příkopy byly zasypány, svahy vyrovnány, okolí upraveno podle italského vkusu.“ Viz TUREK, A., cit. v pozn. 5. S. 24.

■ Poznámky

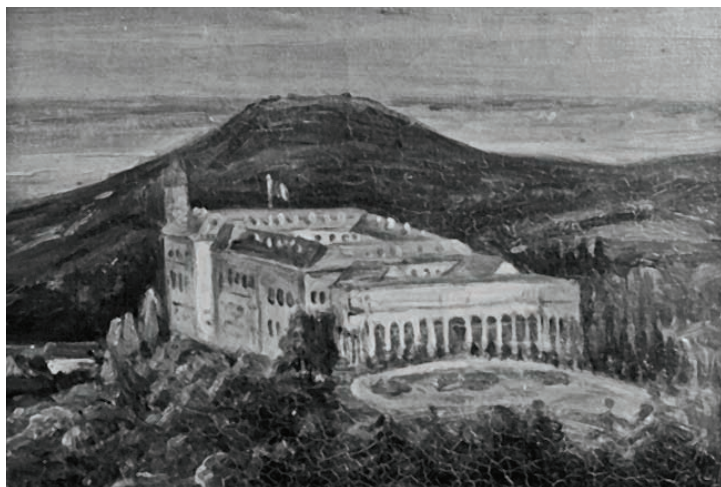
⁵ „...roku 1741 vyhnali Prusové císařské vojsko z opevnění okolo Hradce; roku 1758 byli Prusové odrazeni při útoku na zámek Hradec Charvátý, a proto vypálili ze msty Dolní dvůr“. Další opevnění bylo stavěno ještě v 80. a 90. letech

4

Obr. 4. Ernst Händel (?), návrh na reprezentativní vstup z parku k jižní straně zámku, 80. léta 19. století. NPÚ, ÚOP v Ostravě, fotoarchiv, sig. HM01428. (Foto: Zbyněk Ševčík)

Obr. 5. Giuseppe Molteni, pohled na zámek s parkem od jihozápadu na reprezentativním portrétu knížete Eduarda Lichnovského – detail vyobrazení zámku, 30. léta 19. století. NPÚ, ÚOP v Ostravě, fotoarchiv, sig. HM00743. (Foto: Luděk Wünsch, 2011)

5

okolí zámku, vystavěného v italském duchu, bylo dokonale urovňováno.¹¹ Miroslav Plaček připsuje likvidaci opevnění přímo staviteli Johannu Mihatschovi, který byl pověřen rekonstrukcí zámku: „Pod vedením architekta Jana Mihatsche byly zrušeny všechny pevnostní prvky (i ve městě), provedeny velké terénní úpravy a zámek zcela přestavěli v módním empírovém slohu.“¹² Antonín Grůza se domnívá, že se demolice hradeb uskutečnila v průběhu napoleonských válek, v období let 1793–1805, neboť Reginald Kneifel v Topografii z roku 1805 již opevnění Hradce nezmiňuje.¹³

Opevněné předhradí na severu ale muselo být odstraněno již před rokem 1796. V roce 1795 totiž Karel Alois Lichnovský založil na místě „staré panské zahrady“ kolonii Kozí Hradec (Ziegenburg).¹⁴ Tato stará užitková zahrada ležela severně od zámku, na pravém břehu Moravice, v místě zvaném Zámecký kopeček (Schlossberg), a byla součástí opevněného předhradí. Zřízení kolonie v těchto místech dokládá, že toto severní předhradí spolu s opevněním tehdy již nemohlo existovat. Jedná se zároveň o první zmínku o zahradě při hradeckém zámku, která však ležela mimo pozdější park. Podle indikační skici z roku 1836 měla kolonie Kozí Hradec 24 domů, a vzhledem k tomu, že každý kolonista měl dostat parcelu o velikosti 200 čtverečních sáhů (asi 640 m²), byla stará panská zahrada poměrně rozsáhlá. Kvůli velké vzdálenosti od zámku ji ale Karel Lichnovský zrušil a užitková

zahrada byla po založení parku přesunuta ke dvoru Stránka na levém břehu Moravice.

Stavba oranžerie a koníren

Někdy na přelomu 18. a 19. století tedy byly zbořeny hradby, zasypány příkopy a terén upraven planýrováním. Vznikl tak prostor pro založení parku. Zároveň bylo na jižní straně zámecké budovy postaveno i příslušenství s parkem související, jako oranžerie, skleníky a zimní zahrada. Ale dříve než se s jejich výstavbou začalo, byly v souvislosti s opravou a přestavbou zámku po požáru, který vypukl 26. února 1796, postaveny jižně od zámku nové konírny.

Rekonstrukcí zámku po požáru a stavbou koníren pověřil kníže Karel Alois krnovského stavitele Johanna Mihatsche (1743–1826). V roce 1797 s ním uzavřel smlouvu, jejíž součástí byla i stavba stájí pro 30 koní, které byly umístěny při jižní straně zámku.¹⁵ J. Knur k tomu píše: „Při velké přestavbě byly ... na zadní (jižní) straně (zámku) přistavěny konírny, vozovny a skleníky, zatímco jízdná na vyvýšenině byla demolována.“¹⁶ Nahradily tak hospodářské budovy, které dosud stály před zámkem na opevněném předhradí. Jak se domnívá Antonín Grůza, musel být v té době tento prostor již upravený po demolici zbytků fortifikací.¹⁷

Mihatsch však byl smluvně zavázán pouze ke stavbě „obydlí a stájí“ (Logis und Stallungen), nikoli oranžerie, jak se domníval např. Miroslav Plaček, který píše: „Před jižním křídlem pak přístavbou sloupových oranžérií vznikl dokonce nový dvůr.“¹⁸ Oranžerie s fíkovnou a zimní zahradou, které byly přistavěny ke stávající zámecké budově z jihu a vytvořily samostatný trojkřídlý trakt s druhým nádvořím, byly postaveny až později. Zatímco konírny jsou zmíněny roku 1822 v úředním odhadu hradeckého panství, o oranžerii nebo sklenících se z tohoto pramene ještě nedozvíme.¹⁹

V písemných pramenech se bohužel nedo-

chovaly žádné doklady o stavbě oranžerie a dalších budov v jižním traktu zámku,²⁰ jejich vznik a podobu musíme odvozovat především z ikonografického materiálu. Poprvé je tento trakt s oranžerií v průčelí směrem na jih do parku vyobrazen na olejomalbě J. Kesselheima z let 1826–1829.²¹ Vidíme jižní stranu zaletněného zámeckého kopce s budovu zámku s oranžerií částečně skrytou za vzrostlými

■ Poznámky

11 ZAO, RAUSL I, inv. č. 42a.

12 PLAČEK, Miroslav. *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Praha : Libri, 2001. ISBN 80-7277-036-5.

13 GRŮZA, A., cit. v pozn. 7. S. 27. Kneifel hovoří o otevřeném městečku, které ale v minulosti opevněno bylo a část těchto hradeb je dosud dochovaná. Opevnění samotného zámku vůbec nezmiňuje, je tedy zřejmé, že v roce 1805 již zámek opevněn nebyl. Viz KNEIFEL, Reginald. *Topographie des kaiserl. königl. Antheils von Schlesien. II/2*. Brünn : Josef Georg Tassler, 1805. Bez ISBN. S. 205.

14 HOSÁK, Ladislav. *Historický místopis země moravskoslezské*. Praha : Společnost přátel starožitností, 1938. Bez ISBN. S. 769; PRASEK, Vincenc. *Historická topografie země Opavské*. Opava : Vlastivěda slezská, 1889. S. 272. Bez ISBN.

15 ZAO, RAUSL I, inv. č. 186, kart. 7.

16 ZAO, RAUSL I, inv. č. 42a. Jízdná na vyvýšenině je míněna jízdná a konírny, k nimž Knur na jiném místě uvádí: „Po velkém požáru ... se nacházela ještě na přední straně zámku, na severovýchodě, vyvýšenina s jízdnou a klenutými konírnami. Z těchto stájí bylo za 2. knížete Karla (1797) vytvořeno divadlo...“

17 GRŮZA, A., cit. v pozn. 7. S. 33.

18 PLAČEK, M., cit. v pozn. 12.

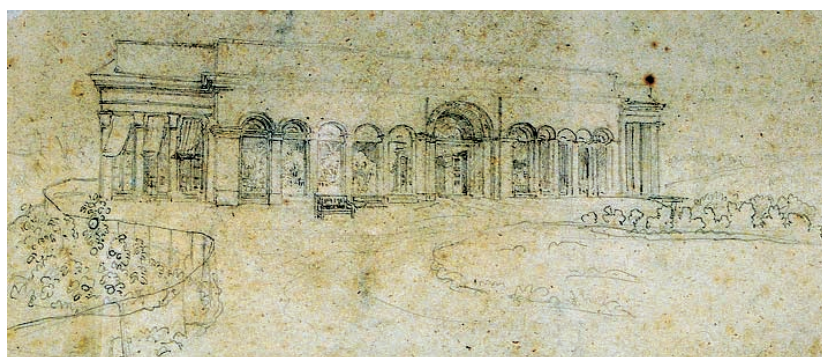
19 ZAO, Vs Hradec, inv. č. 414, sign. V/111, kart. 46.

20 Samotná oranžerie zaujímala jižní křídlo tohoto traktu, konírny západní, ve východním křídle byla další zahradní část, zřejmě fíkovna nebo palmový skleník.

21 Reprodukována např. v KOTRBA, Viktor. *Zámek Hradec*. In *Hradec. Slezské kulturní středisko, státní zámek a památky v okolí*. Praha : Sportovní a turistické nakladatelství, 1962, s. 3–16. Bez ISBN.

6

7

Obr. 6. Johann Kesselheim, pohled na Hradec od jihu, 1826–1829. NPÚ, ÚOP Ostrava, fotoarchiv, sig. HM00602. (Foto: Luděk Wünsch, 2011)

Obr. 7. Johann Kesselheim, kresba oranžerie od jihu, dat. 21. srpna 1827. NPÚ, ÚOP v Ostravě, fotoarchiv, sig. HM01218. (Foto: Zbyněk Ševčík)

stromy. Zároveň je patrná i úprava jižní části svahu se stromy lemujícími volné prostranství a pěšinou vinoucí se dolů z kopce. Další Kesselheimova kresba, tentokrát přesně datovaná 21. srpna 1827, znázorňuje jižní stranu samotné oranžerie – empírové stavby s širokým středním rizalitem, prolomeným arkádami s hranolovými pilíři a ukončeným vysokou atikou, boční strany rovněž tvoří sloupopradí, tentokrát s rovným kladím.²²

Kdy přesně byla oranžerie postavena, není písemnými prameny doloženo. Ještě popis panství z roku 1822 (viz níže) ji neuvádí. Nicméně v seznamu movitých věcí je uvedena

„sbírka sazenic (Pflanzensammlung) – cca 2.000 květináčů – v ceně 600 zl.“. To by mohlo dokládat, že existoval alespoň skleník, není však jisté, zda stál přímo v parku. Indikační skica z roku 1836 totiž zobrazuje dřevěný skleník na severním konci dvora Stránka, je tedy možné, že zmíněné sazenice byly uloženy v něm. Oranžerie tak pravděpodobně byla postavena mezi lety 1823–1827. Bohužel neznáme ani jejího architekta, zcela jistě to však nebyl Johann Mihatsch (jak se domníval např. M. Plaček), kterému bylo tehdy již 80 let a navíc nemáme žádný doklad, že by v té době pro Lichnovské pracoval. Antonín Grůza nabídl několik hypotéz ohledně autorství, žádná však není podložena důkazy.²³ Předně uvažoval o Karlu Klumpnerovi (1804–1877), který pro Lichnovské na Hradci pracoval ve 40. letech 19. století, v letech 1823–1827, kdy byla oranžerie zřejmě postavena, však byl ještě příliš mladý a jeho kontakty s Lichnovskými z této doby nejsou doloženy. Grůza proto uvažoval o vídeňském architektu

Josefu Kornhäuselovi (1782–1850), pracujícím v té době pro Lichtenštejny nejen na Moravě, ale i na slezském zámku v Hnojníku. Dalším potenciálním architektem – projektantem oranžerie mohl být Josef Engel, rovněž v letech 1820–1822 tvořící pro Lichtenštejny.

Zobrazení zámku od jihu bylo mezi malíři oblíbené, takže podobu oranžerie najdeme na několika dalších obrazech ze 30.–50. let 19. století; např. na portrétech knížete Eduarda Lichnovského a jeho syna Felixe zřejmě z druhé poloviny 30. let 19. století, které Ernst Schremmer připisuje malíři Giuseppemu Moletimu.²⁴ Je na nich zachycen zámek od jihozápadu a spolu s průčelím oranžerie členěným sloupy vidíme na Eduardově portrétu i parkově upravenou plochu před ním.²⁵

Z litografií, které v roce 1855 vydali bratři Jacob a Rudolf Altové,²⁶ známe dokonce čas-

■ Poznámky

²² NPÚ, ÚPS Kroměříž, sbírka zámku Hradec nad Moravicí, sig. HM01218.

²³ GRŮZA, A., cit. v pozn. 7. S. 43.

²⁴ SCHREMMER, Ernst. Grätz, die Lichnowsky's und Beethoven. In *Troppau, schlesische Hauptstadt zwischen Völkern und Grenzen*. Berlin : Westkreuz-Verlag, 1984. Bez ISBN. S. 38–46.

²⁵ Reprodukován v SCHREMMER, E., cit. v pozn. 24. S. 38–46.

²⁶ Grätz: *Nach der Natur gezeichnet und lithographirt von Jacob und Rudolf Alt*. Wien : J. Rauh, 1855. Bez ISBN. Litografie jsou datovány rokem 1855, ale někteří autoři se

tečnou podobu interiéru oranžerie. Hned titulní list zobrazuje průhled přes arkádu průčelí, zdobenou zevnitř štukovými motivy, do úvodní části parku s ornamentální úpravou plochy. Na další kolorované litografii je vyobrazen interiér boční části oranžerie se stěnami členěnými sloupy a vysokými francouzskými okny, jimiž se otevírá pohled do volné krajiny. Sloupy s palmetovými hlavicemi nesou vysokou profilovanou římsu a strop s obdélným štukovým zrcadlem, na němž je zavěšena kovová konstrukce s nádobami na květiny. Tento prostor zřejmě ve vzpomínkách na pobyt u Felixe Lichnovského na Hradci popisuje Max Ring, který mezi zámeckými pokoji vyzdvihuje „opravdu s uměleckým vkusem a ženskou rafinovaností vybavený zahradní pavilon, připomínající bílými mramorovými sochami, vysokými zelenými rostlinami, palmami a vavřínovými stromy, jemnými sybaritskými draperiemi a dmoucími se bílými křesly spíše utajený budoár Madam Pompadour nebo Dubarry, než byt rytířského hrdiny nebo státníka...“.²⁷

Další litografie zachycuje interiér palmového skleníku, z jehož architektury ale pro velké množství rostlin vidíme jen palmetovou hlavici sloupu, profilovanou římsu stropu a dlažbu podlahy s ornamentální bordurou. Na čtvrté litografii vidíme celý zámecký areál od východu a je zde dobře patrné, že trojkřídlá jižní přístavba s konírnami a oranžerií, členěná na všech stranách sloupy či pilíři, nepřiléhala přímo k zámecké budově, jak by mohlo napovídat zakreslení např. v mapě stabilního katastru, ale byla od ní poněkud odsazená.

V roce 1861 nakreslil stávající podobu zámku od východu architekt Karl Lüdecke zřejmě při své návštěvě Hradce. Na perspektivní kresbě se sice budova skrývá za stromy, ale křídlo s oranžerií je jasně viditelné a oranžerie má stejnou podobu, jak ji nakreslil o několik desetiletí dříve J. Kesselheim.²⁸

Počátky parku – první etapa výstavby

Jak vyplývá ze zmiňované Kesselheimovy veduty i z popisu hradeckého panství z roku 1822, který uvádí, že „u tohoto zámku jsou vzadu konírny pro 30 koní a kromě toho anglický park“,²⁹ v té době již alespoň část zámeckého parku existovala. Kdy ale začala jeho výstavba?

Dobové písemné prameny jsou na informace poměrně skoupé, nicméně několik indicií máme. Pravděpodobně se tak stalo až po roce 1805. V tomto roce totiž vydal Reginald Kneifel svou Topografii, v níž píše: „Přímo u města, na levém břehu Moravice, je nádherná bažantnice (prächtiger Fasangarten)³⁰ s pěknými vycházkovými pěšinami a střelnice založená v roce 1797. Na pravém břehu, nad městem, se nachází velmi velká, zcela ohraze-

ná obora (Tiergarten) s myslivnou. Tímto lesem prochází cesta, rovněž uzavřená, vedoucí do Březové.“³¹ Kneifel tedy zmiňuje bažantnici a střelnici, oranžerii nebo skleníky ale pomíjí, stejně jako jakoukoli zmínku o existenci parkově upravené plochy. Kdyby zde něco takového bylo, určitě by o tom napsal.

Nepřímé zmínky o existenci parku máme z 30. let 19. století. V prvním případě roku 1834 hradecká vrchnost napsala stížnost na obyvatele z Žimrovic, že si zkracují cestu přes parkovou louku (Parkwiese) po panských cestách, když chodí do kostela.³² O tom, že park již fungoval, by také mohl svědčit dopis z roku 1834, kterým Opavští děkují knížeti Lichnovskému za stromy a keře z hradecké lesní školky, které poskytl květinář (Ziergarten) Graus k osazení nově založeného parku v Opavě. Celkem věnovalo panství 723 kusů stromů a keřů.³³ Takové množství dodaných dřevin (některých ne úplně běžných) a existence školky svědčí o tom, že je hradecké panství pěstovalo především pro zámecký park. Rovněž funkce zahradníka-květináře naznačuje existenci parkové a zahradnický udržovaných ploch. Další kusá zmínka o parku pochází z odhadu panství z roku 1839, kde jsou jako osobní majetek knížete Eduarda Lichnovského zapsány dva „am Schlosspark befindliche Bauplätze“, jeden o výměře 150 čtverečních sáhů, zakoupený a k parku připojený roku 1829, druhý měřící 124 čtverečních sáhů, zakoupený v roce 1826.³⁴

Poprvé je park se skleníky (což by mohlo zahrnovat i oranžerii) výslovně zmíněn až v Topografii Faustina Ense z roku 1835, který píše: „K delším výletům lákají zámky na Hradci, Raduni, Štěplovci a Velkých Heralticích, přitažlivé jednak svou polohou, jednak svými překrásnými parky a skleníky...“³⁵ Ens také dává do souvislosti demolici opevnění a vznik parku, což oboje připisuje knížeti Karlu Aloisovi, když uvádí: „...nechal zbourat od nejstarších dob existující městské hradby a hradní věže, zarovnat hradební příkopy, vystavěl krásnější zámek a obklopil ho romantickou zahradou...“³⁶ Přímo v popisu hradeckého zámku se od Ense dozvíme: „Na jižním konci (kopce) se panovačně vypíná zámek, vystavěný do čtyřúhelníku, obklopen romantickou zahradou (Lustgarten), která svou úchvatnou polohou, vkusným uspořádáním a důmyslným zasazením do okolního prostředí může soutěžit s krásnými zahradami Německa...“³⁷

Rozsah a uspořádání parku poprvé zaznamenávají mapy stabilního katastru z roku 1836.³⁸ Kromě křídla s oranžerií a zimní zahradou připojeného k jižní straně zámku vidíme jižně od zámku vlastní park s uměle vytvořenými promenádními pěšinami, odpočívadly i terénními úpravami. Jeho rozsah odpovídá

přibližně dnešnímu krajinářskému parku (Doudou označovanému jako „pěstěná část“) a zahrnuje plochu kolem zámku sevřenou řekou Moravicí a silnicí do Kajlovce a na jihu končící u Černých vrat. Parkově upravena je i plocha severně od zámku, před vstupním průčelím, kde vidíme kruhový útvar obklopený pěšinou, v němž jsou vysazeny stromy a zřejmě i travník. Pozemky jižně od parku (dnešní lesopark) tvořila v té době ještě rozparcelovaná zemědělská půda soukromých vlastníků (s názvy tratí U Miluzu / U Millerzu, U Schranku, Copaina) a lesní porost Černý vír (Czernivir). Nižinná část na levém břehu Moravice (Mariánská louka, Jízdárna) tvořila zázemí Papírenského mlýna (Papiermühle) a dvora Stránka (Stranka Hof) ve vlastnictví Lichnovských. Ke dvoru Stránka podle mapy přiléhala na severozápadě travnatá plocha (parcela 369) s upravenými pěšinami, ze severu zakončená dřevěnou budovou označenou jako skleník (Glashaus).³⁹

■ Poznámky

domnívají, že kresby, podle nichž byly vytvořeny, vznikly již kolem roku 1844. Viz GRŮZA, A., cit. v pozn. 7. S. 49.

²⁷ Cit. dle WOLNY, Reinhold. *Fürst Felix Lichnowsky (1814–1848): Ein früh vollendetes Ritterleben*. St. Ottilien : EOS-Verlag, Erzabtei, 2003. ISBN 3-8306-7152-0. S. 45–46. Ring naznačuje, že se na vybavení pavilonu mohla podílet Felixova přítelkyně vévodkyně Zaháňská.

²⁸ Technische Universität Berlin, Architekturmuseum, Inv. Nr. 11055.

²⁹ ZAO, Vs Hradec, inv. č. 414, sign. V/111, kart. 46.

³⁰ Jednalo se zřejmě o část dnešní Mariánské louky, kterou jako Bažantnici označuje např. plán parku v publikaci Hradec. Státní zámek a památky v okolí.

³¹ KNEIFEL, R., cit. v pozn. 13. S. 202.

³² ZAO, Vs Hradec, inv. č. 449, sign. VI/163, kart. 56. Jednalo se zřejmě o dnešní Mariánskou louku pod zámek na levém břehu Moravice.

³³ Jednalo se např. o trnovník akát (30 ks), krušinu olšovou (30 ks), dřezovec trojtrnný (30 ks), javor mléč (60 ks), platan východní (3 ks), bez červený (60 ks), lípu obecnou (evropskou) (100 ks) nebo škampu orobincovou (60 ks), celkem 723 kusů stromů a keřů.

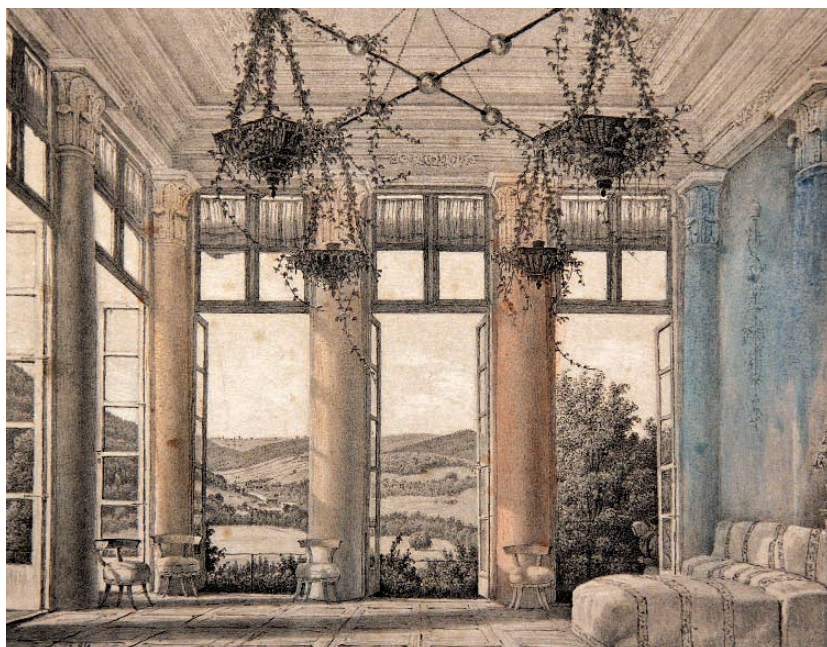
³⁴ ZAO, Vs Hradec, inv. č. 414, sig. V/111, kart. 46.

³⁵ ENS, Faustin. *Das Oppaland, oder der Troppauer Kreis. III*. Wien : Verlage bei Carl Gerold, 1837. Bez ISBN. S. 247.

³⁶ Tamtéž. S. 251. Ensovy informace převzal roku 1862 do své Opavské kroniky E. Kreuzinger, když píše: „*Kníže Karel Lichnovský dal strhnout hradby a věže pevnosti, zarovnat hradební příkopy, upravit zámek a obklopit jej okrasnou zahradou...*“ KREUZINGER, Erasmus. *Chronik der alten und neuern Zei Troppaus und seine Merkwürdigkeiten*. Troppau : Karl Skrobanek und Söhne, 1862. Bez ISBN. S. 145.

³⁷ ENS, F., cit. v pozn. 35. S. 247.

³⁸ ZAO, Stabilní katastr slezský – indikační skici, inv. č. 101, sign. SI 154, kart. 24.

8

Obr. 8. Jacob a Rudolf Altovi, interiér zimní zahrady, která byla zřejmě součástí oranžerie, 1855. (Převzato z Grätz: *Nach der Natur...*, cit. v pozn. 26)

Obr. 9. Jacob a Rudolf Altovi, průhled arkádou oranžerie do jižní části zámeckého parku, 1855. (Převzato z Grätz: *Nach der Natur...*, cit. v pozn. 26)

9

Další zmínka o parku pochází ze vceňovacího operátu stabilního katastru z roku 1844, kde se dočteme, že jižní část městečka Hradec je uzavřena knížecím parkem, v němž se v malé vzdálenosti od města na mohutné vyvýšenině nachází knížecí rezidence. Za ní se rozkládá „pěkný velkolepý park, na všech stranách uzavřený, chvíli stoupající, chvíli klesající k západní straně vrchu a sahající až k Moravici“. Byl rozmanitě utvářený, poměrně velkého rozsahu. U dvora Stránka se nacházela kuchyňská zahrada s bytem zahradníka.⁴⁰

Zámecký park byl obehnan zdí o délce asi 2 km podél východní strany až k jižnímu okraji, což dokládá záznam z účetních knih z roku 1843, kdy provedl zednický mistr Gattnarczyk opravu kusu zřícené vnější zdi u zámku (Teil der äusseren eingefallenen Schlossmauer) a opravu dvou pilířů u brány zámku.⁴¹ Na některých místech byl ale zřejmě jen laťkový plot, také doložený účetními knihami v roce 1839, kdy byla v květnu a červnu 1839 zakoupena prkna a latě na opravu oplocení zámku (Reparatur des Schloss-Anzaunung), a v roce 1841, kdy se opravoval laťový plot „za zámkem“.⁴²

V létě 1842 proběhla s použitím 4 000 cihel generální oprava skleníku, který byl zastřešen pomocí latí.⁴³ Nevíme bohužel, kde tento skleník stál; A. Grůza se domnívá, že se mohlo jednat o skleník u dvora Stránka, který

byl ale původně dřevěný.⁴⁴ Je možné, že právě v roce 1842 byl nově postaven z cihel, nebo se jednalo o jedno z křídel jižní přístavby zámku (palmový skleník).

Úpravy parku za Felixe a Karla Marii Lichnovských

V roce 1845 se po smrti knížete Eduarda stal majitelem hradeckého panství jeho nejstarší syn Felix (1814–1848). Přestože nemáme žádné relevantní doklady o tom, že by za své krátké, pouze tříleté vlády nějak zasáhl do podoby parku, je to více než pravděpodobné. Oficiálně se sice stal majitelem statků až v roce 1845, ale správě panství se zřejmě věnoval již před smrtí svého otce, který byl v závěru života těžce nemocný a navíc ho hospodářské záležitosti příliš nezajímaly. Zadlužil panství natolik, že na něj byl v roce 1838 vyhlášen konkurz. V té době zřejmě jak fideikomis Chuchelná, tak panství Hradec přešly na Felixe, jak o tom svědčí spis z roku 1838 o „pronájmu knížecího majorátu Felixe Lichnovského sestávajícího z panství Chuchelná, Bolatice, Grabówka a Křižanovice“ matce Eleonoře. Ve stejném roce také Felix zplnomocňuje svou matku k zápůjčce až 250 000 zlatých, aby mohl koupit od otce Eduarda hradecké panství. V tomto zmocnění uvádí, že mu již „kdysi“ připadlo majorátní panství Chuchelná.⁴⁵

K domněnce, že hradecký zámecký park doznal za Felixe určitých změn, nás vedou především písemnými prameny doložené styky a přátelské vazby s významným krajinářským architektem Hermannem Pücklerem von Muskau (1785–1871), zakladatelem velkých krajinářských parků v Muskau a Branicích (Branitz v Dolní Lužici). O hloubce jejich přátelství svědčí např. to, že Pückler veřejně oceňoval

Felixovy literární kvality (četl a pochválil jeho knihu o karlistické válce ve Španělsku, jíž se Felix účastnil) a dokonce mu věnoval svůj cestopis po Egyptě. Také to byl Pückler, kdo Lichnovského seznámil se svou sousedkou, vévodkyní Dorotheou Zaháňskou, což bylo pro Felixe seznámení osudové.⁴⁶

Nevíme, kdy, kde a jakým způsobem se Felix s Pücklerem seznámili. První dochovaný dopis jejich korespondence je nedatovaný, ale

■ Poznámky

39 Skleník a zeleninová zahrada jsou u dvora Stránka zmíněny již v popisu panství z roku 1822. ZAO, Vs Hradec, inv. č. 414, sig. V/111, kart. 46.

40 ZAO, Stabilní katastr – vceňovací operáty, inv. č. 107, kart. 68.

41 ZAO, Vs Hradec, inv. č. 100.

42 ZAO, Vs Hradec, inv. č. 99, inv. č. 100.

43 ZAO, Vs Hradec, inv. č. 100.

44 GRŮZA, A., cit. v pozn. 7, s. 43.

45 ZAO, RAUSL I, inv. č. 223-224, kart. 10. Dokladem o tom, že správu hradeckého panství převzal Felix již před otcovou smrtí, může být vceňovací operát stabilního katastru z roku 1844, který uvádí jako majitele panství k tomuto roku právě Felixe. ZAO, Stabilní katastr – vceňovací operáty, inv. č. 107, kart. 68.

46 Viz UHLÍŘ, Dušan. *Slezský šlechtic Felix Lichnovský: poslední láska kněžny Zaháňské*. Praha / Litomyšl : Paseka, 2009. ISBN 978-80-7432-014-9. S. 52; BERGSTRÄSSER, Ludwig. Das unbekannte Leben des bekannten Fürsten Felix Lichnowsky. *Hochland. Monatschrift für alle Gebiete des Wissens, der Literatur und Kunst*. 1933–1934, roč. 31, č. 9. Bez ISSN. S. 233–249; HERZIG, Martin. *Geliebt – gahasst – gelyocht: Leben und Tod des Fürsten Felix Maria Lichnowsky (1814–1848)*. Berlin : Nora Verlag, 2012. S. 41, 60–63. ISBN 978-3-86557-306-3.

pochází zřejmě z roku 1841. Kníže Lichnovský v něm Pücklerovi anoncuje zaslání své knihy. Několik dalších dopisů si pak vyměnili v letech 1842 a 1843.⁴⁷ Po tomto roce již nemáme jejich kontakty doložené. Nicméně se v těchto letech také několikrát setkali. Z Felixova kalendáře s poznámkami z pobytů v roce 1842 víme, že 8.–10. dubna pobýval právě v Muskau a 13. dubna se v Opolí setkal s Pücklerem. Zapsal si velmi stručně: „Morgens in Opeln. Pückler.“⁴⁸ Podle Ludwiga Bergsträssera se setkali i v roce 1841.⁴⁹

O čem spolu tyto dva mohli při svých schůzkách hovořit? Samozřejmě o otázkách politiky, jak víme i z dochovaných dopisů, a zřejmě také o svých knihách. V Muskau ale v té době probíhala výstavba zámeckého parku podle Pücklerových návrhů, která začala roku 1815. Je tedy možné, že mohl Felix Lichnovský s Pücklerem probírat i záležitosti úprav hradeckého zámeckého parku.⁵⁰

Pokud snad neměl Hermann Pückler přímý vliv na podobu hradeckého parku, zcela jistě Felix Lichnovský viděl park v Muskau a mohl se zde inspirovat. Asi také znal Pücklerovu knihu *Andeutungen über Landschaftsgärtnerei verbunden mit der Beschreibung ihrer praktischen Anwendung in Muskau* z roku 1834.

Za Felixe Lichnovského tak zřejmě proběhla další fáze výstavby zámeckého parku, která však není podložena žádnými písemnými ani ikonografickými prameny. Hovořit by pro ni mohlo i to, že finanční a hospodářská situace se za Felixovy krátké vlády stabilizovala, přestože politicky činný kníže se na hradeckém panství příliš často nezdržoval,⁵¹ a mohl tak (na rozdíl od zadluženého otce) pomýšlet na větší výdaje spojené s rozšířením a úpravami parku.

Felixova náhlá násilná smrt ve Frankfurtu v září 1848⁵² zapříčinila, že se hradecké panství na dva roky dostalo do vlastnictví Dorothey Zaháňské, které ho Felix odkázal těsně před smrtí. Felixova matka Eleonora Lichnovská zároveň akceptovala a Dorothea panství převzala. V dohodě, kterou vévodkyně Zaháňská uzavřela v roce 1849 s hlavou rodu Karlem Mariou Lichnovským o užívání hradeckého velkostatků, najdeme také bod týkající se parku a oranžerie. Vévodkyně Zaháňská si vymínila „výpěstky ze zahrady, jako květiny, sazenice (Pflanzen), ovoce a další zásoby, rovněž z oranžerie“.⁵³

Dorothea nakonec nedržela hradecké panství dlouho. Již v roce 1850 ho prodala Felixovu a Karlovu mladšímu bratru Robertovi (1822–1879), kanovníkovi, později děkanovi olomoucké kapituly.⁵⁴

Robert byl ale často vázán církevními povinnostmi v Římě a nemohl se plně věnovat správě panství, proto po 7 letech převedl Hradec na bratra Karla Mariu (1819–1901).⁵⁵ Nicméně

plánoval na Hradec zajíždět a v předávací smlouvě mu Karel Maria garantoval některé požadavky – vyplácení renty 6 000 zlatých ročně, doživotní možnost ubytování na hradeckém zámku, ale také požitky vyplývající ze zámeckého parku a jeho příslušenství. Vymínil si ovoce a další úrodu ze skleníků na panství a zahrady až ke Sprinzensteinově můstku,⁵⁶ dále lesní plochu (Waldpanne) až k Moravici. Měl také právo na libovolné změny (Veränderungen), zakládání (Anlagen), osázení (Bepflanzungen) a okrášlení (Verschönerungen), týkající se parku, pouze nesměl bez předchozí dohody s knížetem kácet žádné stromy. Kníže se naopak zavázal vzít na sebe veškeré náklady na údržbu a opravy zmíněných skleníků a zahrad a také na své náklady udržovat v dobrém stavu existující parkové cesty (Parkwege), ale i cesty v těch částech lesa, které hraběti Robertovi nezůstaly k užívání. Stejně jako skleníky a zahrady měl hrabě Robert k dispozici i kuchyňskou zahradu a její výpěstky.⁵⁷

Zatímco pro úpravy parku za Felixe Lichnovského nemáme žádné doklady, za Karla několik výrazných změn zaznamenáváme. Karel Maria již v 60. letech 19. století plánoval rozsáhlou přestavbu zámku a také stavbu hospodářského areálu s konírnami. Na základě tohoto záměru měl být zámek z obou stran efektně uzavřen – od severu areálem koníren s hlavní vstupní branou a od jihu monumentálním parkovým nástupem. První plány k tomuto počínu vypracoval v roce 1862 vatislavský architekt Karl Lüdecke, který Hradec i navštívil.⁵⁸ Z velkorysého plánu však byla nakonec realizována jen část. Až v 70. letech (navíc podle nového návrhu jiného vatislavského stavitele Alexise Langera) byl postaven komplex koníren v severní části zámeckého areálu. Na jihu, kde měla podle dochovaného akvarelu⁵⁹ vzniknout symetrická stavba s dvojicí mohutných věží spojených vstupní branou, za níž byla situována dvojice skleníků, vznikla koncem 80. let 19. století pouze jediná věž, sloužící zároveň jako vodárna (dnes nazývaná Bílá věž).⁶⁰

Přesto i tyto zásahy ovlivnily podobu parku.⁶¹ Zřejmě právě tehdy byla pozměněna parková úprava před hlavním průčelím, sestávající – jak vidíme na indikační skice i Altově litografii zobrazující zámeckou budovu ze severu – z kruhového záhonu dokola obkrouženého pěšinou, a nahrazena současným přímým nástupem od nové hlavní brány k portiku Bílého zámku. Především ale zanikl jižní trakt zámku s konírnami, oranžerií a zimní zahradou, na jejichž místě měl vzniknout zmiňovaný vstup do parku se skleníky.⁶² Přestože se tato stavba nakonec nerealizovala, bylo celé jižní hospodářské křídlo zřejmě zbořeno nejpozději v roce 1880, kdy byl dokončen nový areál koníren

(dnes Červený zámek), do nichž se přestěhoval provoz ze starých Mihatschových stájí. Podle A. Grůzy byl jižní trakt bořen postupně, což dokládá vedutou zámku v knize Antona Petera *Das Herzogtum Schlesien* z roku 1884, kde vidíme za zámkem ještě stojící jižní křídlo této

■ Poznámky

47 ASSING-GRIMELLI, Ludmilla (ed.). *Briefwechsel und Tagebücher des Fürsten Hermann von Pückler-Muskau*. Bd. 9. Berlin, 1876. Bez ISBN.

48 ZAO, RAUSL I, inv. č. 583.

49 BERGSTRÄSSER, L., cit. v pozn. 46. S. 239.

50 V dochované korespondenci ale problematiku zahradní architektury neřeší. Viz ASSING-GRIMELLI, L., cit. v pozn. 47.

51 Kromě návštěv Berlína, kde zasedal v říšském sněmu, pobýval také na svých dalších zámcích v Chuchelné a Křižanovicích.

52 Blíže k Felixovu politickému angažmá a zabití např. UHLÍŘ, D., cit. v pozn. 46; HERZIG, M., cit. v pozn. 46; WOLNY, R., cit. v pozn. 27.

53 ZAO, RAUSL I, inv. č. 258, kart. 12.

54 UHLÍŘ, D., cit. v pozn. 46. S. 134.

55 Karel Maria koupil hradecké panství od bratra Roberta v roce 1857, ale již od roku 1848 držel pruskou část majetků (Chuchelnou, Křižanovice), kterou zdědil po smrti bratra Felixe.

56 Dnes již neexistující můstek přes někdejší hradní příkop v blízkosti Černých vrat, mezi obeliskem a Medvědí skálou, nazvaný podle hraběte Arthura von Sprinzenstein und Neuhaus (1815–1905), majitele nedalekého panství Velké Hoštice. V parku ho dodnes připomíná pamětní kámen.

57 ZAO, RAUSL I, inv. č. 262, kart. 13.

58 O tomto záměru naposledy podrobně KOUŘILOVÁ, Dana. Carl Johann Bogislaw Lüdecke a jeho vize přestavby zámku v Hradci nad Moravicí. Čas vrátit neumíme, ale umíme se vrátit v čase... In *Acta historica et museologica Universitas Silesiae Oppaviensis*. 2010, roč. 3, s. 95–120. ISSN 1803-411X; KOUŘILOVÁ, Dana. Komplex staveb hospodářsko-provozního charakteru zv. Červený zámek v Hradci nad Moravicí. Geneze architektonického záměru a vývoj stavební formy v procesu realizace. *Průzkumy památek*. 2014, roč. 21, č. 2, s. 85–116. ISSN 1212-1487.

59 Autorem nedatované a nesignované kresby byl zřejmě výmarský malíř Ernst Händel, který se podílel na výzdobě areálu koníren a zřejmě byl i autorem návrhu Bílé věže. NPÚ, ÚPS Kroměříž, sbírka zámku Hradec nad Moravicí, sig. HM01428.

60 Podle Dany Kouřilové se mělo jednat o jakýsi soukromý vstup do parku, vyhrazený pouze prominentním hostům knížete. Viz KOUŘILOVÁ, D., cit. v pozn. 58. S. 112.

61 Sadovnické úpravy v souvislosti s budováním koníren a vodárenské věže předpokládá např. Karel Hieke. Viz HIEKE, K., cit. v pozn. 2. S. 65.

62 Že se se zachováním oranžerie nepočítalo již v 60. letech, dokazují Lüdeckeho půdorysy zámku bez jižní části. Viz Technische Universität Berlin, Architekturmuseum, Inv. Nr. 11061.

10

jižní přístavby s oranžerií a východní křídlo s fíkovnou, ale konírny v západním křídle jsou již zbořeny a na jejich místě je patrná zeleň.⁶³ Zcela jistě již tento trakt nestál v roce 1887, kdy byla dokončena stavba vodní (Bílé) věže,⁶⁴ která stojí přímo na někdejší jihovýchodním nároží tohoto křídla. Z toho vyplývá, že tato vstupní partie měla být postavena v půdorysné stopě někdejší jižní přístavby a nárožní věže měly být plánovanými skleníky spojeny s vlastní zámeckou budovou.

Velkolepost a působivost zámeckého parku přibližně půl století po jeho založení poeticky popsal zpravodaj novin *Oberschlesischer Anzeiger*, který 28. září 1886 informoval o koncertu s ohňostrojem, konaném v parku o dva dny dříve u příležitosti svatby Marie Karolíny Lichnovské s hrabětem Wilhelmem von Redernem. Odpoledne přednesl opavský mužský pěvecký sbor na Viktoriině návrší (Viktoriahöhe), „okouzlejícím vyhlídkovým bodu za zámek“,⁶⁵ několik písní. Závěrečný ohňostroj, který začal ve 20 hodin, „nikde asi nemohl dosáhnout takového účinku, jako v parku zámku Hradce. Kdo mohl jednou obdivovat polohu zámku a nádherné okolí v blízkosti skvostného přírodního lesoparku a na něj navazující

návrší s krásnými lesy, v nichž šumí v hlubinách údolí divoká voda, ten si asi umí udělat obrázek o pohádkovém zázraku, který krajinu zasáhl spolu s tmou večerních hodin, když tu a tam na kopcích, vpravo a vlevo na mírných zalesněných svazích vzplanuly plápolající a jiskřící ohně, v parku mezi jednotlivými skupinami stromů vylétaly zábavné rakety a bengálské ohně a déšť jisker na okamžik kouzelně osvětlil tmu lesní noci.“⁶⁶

V té době zřejmě park zaujímal stále ještě pouze rozsah zaznamenaný v mapách stabilního katastru, čili bez areálu dnešního lesoparku. Dokládá to např. stručný popis v knize Antona Petera o slezských hradech a zámcích z roku 1894: „Nad městečkem se tyčí hradecký zámek, vystavěný do čtyřúhelníku, v jehož pozadí se v úchvatné poloze rozkládá vkusně uspořádaný a dobře pěstěný park, na který navazují hluboké lesy.“⁶⁷ Pomalu se ale začal rozšiřovat i do těchto hlubokých lesů prostřednictvím drobných umělých intervencí, jako byly např. pamětní kameny. V roce 1871 byl na památku návštěvy německého císaře Viléma I. osazen kámen s nápisem Kaiser Wilhelmöhe 1871 (Vilémovo návrší, dnes Bezručova vyhlídka), v roce 1889 pamětní kámen na stavbu ces-

Obr. 10. *Jacob a Rudolf Altovi, palmový skleník zřejmě ve východní části oranžerie, 1855. (Převzato z Grätz: *Nach der Natur...*, cit. v pozn. 26)*

ty na Kalvárii. Další úpravy a rozšíření parku provedli Lichnovští počátkem 20. století, což bude tématem některého z dalších příspěvků.

Hradecký park patří k nejrozsáhlejším zámeckým parkům u nás. Jeho řešení je poměrně ojedinělým příkladem přírodně krajinářského parku volně přecházejícího do okolní krajiny, s níž nenásilně splývá. Jeho umístění na táhlém návrší a rozmístění různých odpočívadel a vyhlídek umožňuje nejen jedinečný výhled do okolní krajiny, ale zároveň unikátně ovlivnilo i jeho koncepci. Tvůrce parku se musel vypořádat se situací, kdy nejbližší okolí zámku je poměrně stísněné, takže nebylo možné pojmut tento prostor jako tradiční zámecký (tzv. pěstovaný) park, ale bylo nutné tuto část omezit právě ve prospěch krajinářské části.

Původní koncepce, vytyčená za Lichnovských, zůstala téměř nezměněna, narušena byla pouze ve druhé polovině 20. století několika novými výsadbami a především výstavbou pionýrského tábora na Mariánské louce. Od roku 1987 začala postupná obnova parku, která vyvrcholila na přelomu 20. a 21. století rozsáhlou rekonstrukcí podle návrhu Ing. arch. Lubomíra Rychtara. Ten se snažil vrátit parku původní vzhled obnovením průhledů a také rehabilitací Mariánské louky. Přestože v některých případech došlo k poměrně razantním úpravám, podařilo se navrátit parku jeho kvality a jedinečnost, spočívající především v komunikaci s okolní krajinou.

Článek vznikl v rámci výzkumného cíle Kulturní krajina jako prostor pro společenskou reprezentaci a relaxaci vybraných aristokratických rodů v období od 17. do počátku 20. století (kód projektu DF13P010VV001), financovaného z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní kulturní identity (NAKI).

■ Poznámky

63 GRŮZA, A., cit. v pozn. 7. S. 56. Pokud veduta již znázorňuje vzrostlé stromy, muselo by být křídlo s konírnami zbořeno dávno před rokem 1884.

64 Ke stavbě Bílé věže naposledy KOUŘILOVÁ, Dana. *Státní zámek Hradec nad Moravicí: Bílá věž*. Ostrava : Národní památkový ústav, 2009. ISBN 978-80-85034-49-3.

65 Mohlo se jednat o vyhlídku, pojmenovanou dnes po Ludwigu van Beethovenovi, která se nachází nejbližší zámku.

66 Die Vermählungsfeierlichkeiten auf Schloss Grätz. *Oberschlesischer Anzeiger*, 28. September 1886, s. 2.

67 PETER, Anton. *Burgen und Schlösser im Herzogthum Schlesien: Neue Folge*. Teschen : Karl Prochaska, 1894. Bez ISBN. S. 167–178.